

Ústav české literatury a literární vědy, oddělení komparatistiky

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.

Oponentský posudek na disertační práci

Mgr. Vojtěcha Malínka

Kapitán generace? Zdeněk Kalista a nejmladší česká literatura v letech 1919–1924

Mgr. Vojtěch Malínek předložil rozsahem monumentální literárně historickou disertační práci, rekonstruuující tvorbu a aktivity Zdeňka Kalisty v první polovině dvacátých let 20. století; práce, jež – a to možno říci hned na tomto místě – heuristickou profesionalitou, důkladností a důsledností stěží hledá sobě rovné. Již proto, že nejranější fáze Kalistova působení, jeho vstupu do (dějin) české kultury, zůstávala dosud tou nejméně probádanou fází jeho aktivit a jeho literární tvorby. Jak Vojtěch Malínek zdůrazňuje v úvodu své práce, recepce působení a díla – literárního i historiografického – Zdeňka Kalisty byla celá čtyři desetiletí znemožněna jeho politicko-ideologickým vyloučením z české kultury po roce 1948. Z této perspektivy je osobnost Zdeňka Kalisty pozoruhodná také proto, že jeho intelektuální biografie demonstruje tragédii české kultury druhé poloviny 20. století, třebaže touto etapou Kalistova života a díla se Vojtěch Malínek nezabývá. Nicméně i ta fáze jeho působení a tvorby, jíž je disertace věnována, je nejen pro dějiny rané české avantgardy důležitá a možno říci i paradigmatická. Ukazuje totiž, že vývoj avantgardních hnutí a jejich protagonistů nebyl zdaleka přímočarý nebo jednoznačný, jak bývá často interpretován. Právě Kalistův „případ“ je velmi zajímavý: jak naznačuje již název disertace, byly Kalistovy ambice podstatně větší, než být „jen“ účastníkem kulturně-uměleckých skupinových aktivit mladé generace počátku dvacátých let 20. století. S konstatováním Vojtěcha Malínka, že Zdeněk Kalista patřil v první polovině dvacátých let k nejzajímavějším představitelům nastupující mladé literární generace, nelze než souhlasit. Všestrannost Kalistových aktivit – organizačních, překladatelských, redaktorských i básnických – je neobyčejná, do značné míry a ve stejné době srovnatelná s aktivitami Teigovými a Nezvalovými. Kalistovým vývojem po roce 1924, s jeho stále zřetelnějším odstupem od levicové avantgardy, byla jeho pozice, jak Vojtěch Malínek ukazuje, zastíněna dalším vývojem a aktivitami Devětsilu a Karla Teigehe. Kromě

Ústav české literatury a literární vědy, oddělení komparatistiky

toho, Kalista byl nejen ambiciózním organizátorem a literátem avantgardních skupin, ale také – a paralelně – neméně ambiciózním studentem, vědeckým asistentem historického semináře FF UK a posléze univerzitním pedagogem a renomovaným historikem. Těmito profesními ambicemi a kariérou univerzitního badatele se Kalista velmi výrazně odlišuje od všech svých generačních souputníků, z nichž valná většina univerzitní studia nedokončila. Zdá se, že tyto profesní ambice Kalisty-historika a badatele převážily nad ambicemi Kalisty-organizátora skupinových aktivit a nad Kalistou-básníkem. Je příznačné, že rokem 1924, kdy Kalista získává doktorát filozofie a stává se asistentem historického semináře, začínají jeho dosavadní kulturně-organizační aktivity nápadně ustupovat do pozadí.

Svoji rekonstrukci Kalistova působení v letech 1919-1924 rozdělil Vojtěch Malínek do pěti kapitol, vymezených jednotlivými lety, v nichž jsou Kalistovy aktivity a okolnosti jeho života sledovány ve vztahu k soudobému literárnímu dění. Náležitou pozornost věnuje Vojtěch Malínek také rekonstrukci aktivit dobových uměleckých spolků (Umělecký klub, Literární skupina a z části také Devětsil) a Kalistova poměru k jeho vrstevníkům (J. Wolker, A. M. Píša, F. Götz, K. Teige, S. K. Neumann aj.) a vlastnímu Kalistovu působení a jeho literární a publicistické tvorbě. Závěrečný oddíl je věnován Kalistově reflexi dobových uměleckých směrů a proudů a jeho literárně-programové pozici. Z této „polyperspektivní“ rekonstrukce vystupuje Zdeněk Kalista jako egocentrická a zároveň excentrická postava rané české avantgardy nebo ještě přesněji jeho „příběh života“ (*Lebensgeschichte*), vyjádřeno slavným pojmem Wilhelma Diltheye, zahrnujícím v sobě důležitý moment: osobní identitu, která je vyslovitelná, kterou možno „vyprávět“ (pouze) na horizontu lidského času, jak o tom Dilthey uvažuje v souvislosti s autobiografiemi, které chápe jako nejpřímější výraz reflexe života a jako „výklad života“ v jeho tajemném svazku náhody, osudu a charakteru (Wilhelm Dilthey: *Der Aufbau der geschichtlichen Welt in den Geisteswissenschaften. Gesammelte Schriften, Band VII*, Stuttgart – Göttingen 1965, s. 191-204). Vojtěch Malínek výslovně zdůrazňuje, že v popředí jeho „zájmu bude vždy stát osoba Zdeňka Kalisty a proměny jeho pozice v dění v nejmladší literatuře“ (s. 52). V centru jeho zájmu o Kalistu je tedy *osobní identita*, jež je ve specifickém smyslu i narativní identitou, respektive je s ní konfrontována, jak o tom uvažuje, třebaže v poněkud odlišných souvislostech, Paul Ricœur v *Času a vyprávění III* (česky 2007).

Ústav české literatury a literární vědy, oddělení komparatistiky

Možno říci, a překládaná disertační práce to sama nejlépe a nejpřesvědčivěji ukazuje, že osobní identita se ve své antropologické a etické dimenzi a ve vztahu k druhému dovolává svého narativního vyjádření. Ukazuje to totiž, a Vojtěch Malínek na tento aspekt nezapomíná, že Kalista sám jako autor rozsáhlé autobiografie svoji identitu – jakkoliv problematicky – vypráví: v průsečíku mezi existencí a vyprávěním, mezi obecným (společností, kulturou, uměleckými spolky a skupinami) a jedinečným (osoba, individualita, identita). Malínkova metoda a model rekonstrukce Kalistova místa v české kultuře první poloviny dvacátých let 20. století je zároveň výrazným příkladem současného ‚pozdně moderního‘ návratu subjektu, identity, osoby a biografické metody do současného literárněhistorického a literárněvědného diskurzu. Vojtěch Malínek však dobře ví, že sugesce (auto)biografického psaní má svá úskalí, jichž je třeba se vyvarovat, proto svoji rekonstrukci důsledně opírá o publikované i dosud nepublikované texty, dobové dokumenty a korespondenci.

Otazník za názvem disertace má své dobré důvody: přes veškeré a nemalé ambice mohlo zůstat pouze u Kalistovy představy a přání, být „kapitánem generace“. Právě ve srovnání s působením a pozicí Karla Teigeho, v jehož osobě nalezne Kalista „*do budoucna svého hlavního rivala v boji o pomyslný post „kapitána generace“*“ (s. 888), se manifestuje tento zásadní rozdíl, jemuž Vojtěch Malínek věnuje ve své práci náležitou pozornost. Od založení Devětsilu až do působení „undergroundové“ surrealistické skupiny po roce 1948, vkládal Karel Teige většinu své organizační, publikační, fyzické i psychické energie a aktivit do „kolektivního dobrodružství“ skupinového hnutí. I velmi kritický Jindřich Chaloupecký Teigemu atestuje, že „*měl neobyčejné vlastnosti lidské. Málokdy se nalezne ve světě umění a literatury člověk tak skromný, nezištný a obětavý jakým byl Karel Teige. Neznal ctižádosti. Mnoho lpěl na svých přátelích a mnoho pro ně dělal. Rozdával se. Byl statečnější, než je v této zemi zvykem*“ (Jindřich Chaloupecký: *O dada, surrealismu a českém umění*, Jazzpetit: Praha 1980, s. 27). Působení a „role“ Zdeňka Kalisty je, jak Vojtěch Malínek přesvědčivě mapuje a dokládá, nápadně jiná a zvláště korespondence, především s Wolkerem a Píšou, dokumentuje tuto odlišnost. Pro ego-centrického Kalistu hrálo důležitou roli paradigma mužských „tvůrčích“ přátelství, modus homosociální skupinové solidarity (v tom smyslu, v jakém s tímto pojmem

Ústav české literatury a literární vědy, oddělení komparatistiky

pracuje Eve Kosofsky Sedgwick ve své knize *Between Men. English Literature and Male Homosocial Desire*, Columbia Univ. Press, New York 1985), spolu s kategoriemi fraternality, autorství, autority, novosti, původnosti. Kalistův spor s Wolkerem o prvenství a autorství „první“ pásmové básně je pro tuto pozici zcela charakteristický, stejně tak jako pozdější Kalistova idealizace homosociálního „kamarádství“ s Wolkerem. Gesto „novátorství“ je mužským gestem, spojeným s pojmy „autorství“, „autorita“, „mužskost“ a pod., tedy s pojmy a tématy, zaujímajícími v Kalistových vztazích k jeho přátelům z této doby, stejně tak jako v jeho korespondenci, důležité místo. Proto je také odpověď Vojtěcha Malínka na otázku Kalistova „kapitánství“ generace jednoznačná: pozici Karla Teigehe nemohl z několika stěžejních důvodů konkurovat.

Závěrem možno shrnout, že disertační práce Mgr. Vojtěcha Malínka představuje pozoruhodný výkon; pozoruhodný již dokonalou heuristickou profesionalitou, s níž otevírá a zpřístupňuje dosud jen málo a jen částečně prozkoumanou kapitolu z dějin českého avantgardního hnutí v jeho rané fázi první poloviny dvacátých let 20. století. Tato literárně historická ‚topografie‘ vrhá zároveň světlo nejen na psychologii významné postavy české kultury minulého století, ale také na ‚kolektivní‘ psychologii jedné generace a na atmosféru, v níž se české avantgardní hnutí právě jako ‚kolektivní dobrodružství‘ konstituovalo.

Disertační práci Mgr. Vojtěcha Malínka proto vřele a jednoznačně doporučuji k přijetí jako podklad úspěšného obhájení akademického titulu Ph.D.

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.

V Praze dne 10. 07. 2014